

Mikä on EU:n aluepolitiikan tulevaisuus?

Luento korkeakouluopiskelijoille Viikissä
15.4.2024

Simo Tiainen

- 
- Aluepolitiikan tavoitteena on edistää eri alueiden tasapainoista kehitystä ja elinvoimaa. Kansallisella aluepolitiikalla on Suomessa pitkät perinteet; politiikan keinot ja toimintatavat ovat vaihdelleet eri aikakausina, mutta tavoitteena on aina ollut vaikuttaa eri tasoisten alueiden, kuten kuntien, seutujen, maakuntien ja koko valtion taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.
 - Alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) 2 §:n mukaan alueiden kehittäminen on valtion, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden toimijoiden vuorovaikutukseen perustuvaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja monitasoista toimintaa, joka perustuu kansallisiin ja alueiden erilaisiin vahvuuksiin ja tarpeisiin. Alueiden kehittämisen tavoitteena on edistää alueiden kestävästä kehitystä, kasvua ja kilpailukykyä, asukkaiden hyvinvointia ja elinympäristön laatua.

- 
- Liittyminen Euroopan unioniin mullisti aluepolitiikan toteuttamismallin Suomessa. EU:n rakennerahastojen varoja ohjataan EU:n *koheesiopolitiikalla* (alue- ja rakennepolitiikalla), jossa keskeisenä periaatteina ovat olleet keskittyminen köyhimpiin ja vähiten kehittyneisiin alueisiin sekä kullekin rahoituskaudelle laadittavat monivuotiset aluepolitiikan ohjelmat.
 - Nykyisellä ohjelmalla tuetaan työpaikkojen luomista, kilpailukykyä, talouskasvua, elämänlaadun parantamista ja vihreää ja digitaalista siirtymää sekä lievennetään turvetuotannon luopumisesta johtuvia haitallisia vaikutuksia.
 - EU:n aluepolitiikkaa eli taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta ohjaavat keskeiset artiklat (artiklat 174-178) sisällytettiin vuonna 2009 voimaan tulleeseen EU:n perussopimukseen. Artiklan 174 mukaan EU:n koheesiopolitiikan tavoitteena on vahvistaa taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta vähentämällä alueiden välisiä kehityseroja. **Suomelle tärkeä asia on ollut se, että artikkelissa on erityisenä alueena mainittu pohjoiset alueet, joissa väestöntiheys on erittäin alhainen sekä rajaseutualueet.**



Sopimus Euroopan unionin toiminnasta 2008

- 174 artikla (aiempi EY-sopimuksen 158 artikla)

Edistääkseen koko unionin sopusointuista kehitystä unioni kehittää ja harjoittaa toimintaansa taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden lujittamiseksi.

Unioni pyrkii erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeenjääneisyyttä.

Asianomaisista alueista kiinnitetään erityistä huomiota maaseutuun, teollisuuden muutosprosessissa oleviin alueisiin sekä vakavista ja pysyvistä luontoon tai väestöön liittyvistä haitoista kärsiviin alueisiin, kuten pohjoisimpiin alueisiin, joiden väestöntiheys on erittäin alhainen, ja saaristo-, rajaseutu- ja vuoristoalueisiin.

- 
- Euroopan unionissa alue- ja rakennepolitiikka on perinteisesti ollut erittäin merkittävä politiikka-alue. Kaudella 2021-2027 koheesiopolitiikan EU-rahoitus on 392 mrd. € eli yli kolmannes EU:n talousarvioista. EU:n laajentuminen on tuonut mukanaan suurempia taloudellisia ja sosiaalisia eroja jäsenmaiden välille. Laajentumisen myötä on korostunut tarve soveltaa entistä tehokkaampia keinoja taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden vähentämiseksi unionin sisällä.
 - Aluepolitiikan rahoitus ja rahoituksen jakautuminen eri jäsenmaihiin on eräs suurimmista neuvottelukysymyksistä EU:n monivuotista rahoituskehystä koskevissa ratkaisuissa.
 - Koheesiopolitiikan toimintaa ohjataan EU:n monivuotisten ohjelmakausien kautta. Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995, ja sen jälkeen parhaillaan on käynnissä Suomen viides aluepolitiikan ohjelmakausi.
 - Kuluvalla, vuosia 2021–2027 koskevalla kaudella eri rahastoihin jakautuva Suomen EU:lta saama aluepolitiikan rahoitus on yhteensä 1,62 miljardia euroa.

- Komission tuoreessa koheesioraportissa arvioidaan politiikan saavutuksia https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en:
 - Koheesiopolitiikalla on ollut merkittäviä vaikutuksia talouskasvuun, yritysten toimintaan ja työllisyyteen erityisesti ”uusissa jäsenmaissa” (20 vuotta EU:n laajentumisesta 1.5.), politiikalla on ollut huomattava merkitys julkisten investointien rahoitukselle. Kaudella 2014-2020 koheesiovaroista yli 100 mrd. € ohjattiin vihreän siirtymän investointeihin ja yli 40 mrd. € digitalisaatioon. Rahoitusta myönnettiin 4,4 miljoonalle yritykselle.
 - Koheesiopolitiikan tulevaisuutta käsitellyt ns. korkean tason työryhmän julkaisi raporttinsa alkuvuodesta: https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/panorama/2024/02/28-02-2024-high-level-group-report-sets-blueprint-for-future-of-eu-cohesion-policy_en ja politiikan tulevaisuudesta keskusteltiin Brysselissä 11.-12.4. komission koheesiofoorumissa: https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/conferences/9th-cohesion-forum_en
 - Esitykset vuoden 2027 jälkeisestä koheesiopolitiikasta antaa seuraava komissio vuonna 2025 ja esitys seuraavan kauden monivuotisesta rahoituskehityksestä annetaan heinäkuussa 2025



Ajankohtaista kansallisesta aluepolitiikasta

- Valtioneuvoston aluekehittämispäätös 27.3.2024: <https://tem.fi/-/aluekehittamisaatos-linja-alueiden-kehittamisen-painopisteet-hallituskaudelle> (Aluekehittämispäätöksellä ohjataan eri hallinnonalojen ja maakuntien liittojen alueiden kehittämistä ja toimenpiteiden yhteensovittamista. Aluekehittämispäätös valmisteltiin yhteistyössä ministeriöiden, alueiden ja muiden kumppaneiden kanssa)
- Alueiden kehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä annettava valtioneuvoston selonteko eduskunnalle on parhaillaan valmisteilla. Selonteko annetaan keväällä 2025.
- Aluekehitystä kuvaavia tilastoaineistoja:
 - Alueidenkäytön kehityskuva: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165363>
 - Kansallinen aluekehityksen tilanne- ja kehityskuva 2023: <https://tem.fi/aluekehityksen-seuranta-ja-ennakointi>

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027

EAKR

Innovatiivinen
Suomi

TKI

Digitalisaatio

Pk-
yritykset

Hiilineutraali
Suomi

Energiatehok-
kuus ja
päästöväh-
en nykset

Ilmastonmuutok-
seen
sopeutuminen ja
riskienhallinta

Kiertotalous

Saavutettavampi
Suomi

Tieliikenne
(Itä- ja
Pohjois-
Suomi)

ESR+

Työllistävä,
osaava ja
osallistava
Suomi

Työllisyy-
s

Osaami-
nen

Yhdenv-
ertai-
suus ja
osallisu-
us

Sosiaali-
n
innovaatio-
i-den
Suomi

Sosiaali-
t
innovaati-
ot
(nuoret)

Aineellista
puutetta
torjuva
Suomi

Aineelline
n apu

JTF

Oikeudenmu-
kaisen siirtymän
Suomi

Liiketoiminta
ja työpaikat

TKI-
investoinnit ja
uudet
ratkaisut

Turvetuotanto-
alueiden
kunnostus ja
muuttaminen

EAKR: Rahoitus erityistavoitteittain (milj. €)

(+julkisen rahoituksen jakaumat)

TL1 Innovatiivinen Suomi	EAKR	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/EAKR	Osuus/Ohj.
1.1 (1.i) TKI	220,8	380,4	42,5 %	26,5 %	12,5 %
1.2 (1.ii) Digitalisaatio	77,9	134,2	15,0 %	9,3 %	4,4 %
1.3 (1.iii) Pk-yritykset	220,8	380,4	42,5 %	26,5 %	12,5 %
Yhteensä	519,6	895,0	100,0 %	62,3 %	29,4 %

TL2 Hiilineutraali Suomi	EAKR	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/EAKR	Osuus/Ohj.
2.1 (2.i) Energiatehokkuus	107,2	184,0	42,5 %	12,8 %	6,0 %
2.2 (2.iii) Ilmastonmuutos	37,8	64,9	15,0 %	4,5 %	2,1 %
2.3 (2.vi) Kiertotalous	107,2	184,0	42,5 %	12,8 %	6,0 %
Yhteensä	252,3	433,0	100,0 %	30,1 %	14,2 %

TL3 Saavutettavampi Suomi	EAKR	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/EAKR	Osuus/Ohj.
3.1 (3.ii) Tieliikenne (IP-Suomi)	65,6	109,4	100,0 %	7,6 %	3,6 %

ESR+ /JTF: Rahoitus erityistavoitteittain (milj. €)

(+julkisen rahoituksen jakaumat)

TL4 Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	ESR+	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/ESR+	Osuus/Ohj.
4.1 (4.a) Polkuja töihin	182,4	316,6	35,0 %	32,7 %	10,4 %
4.2 (4.g) Uutta osaamista työelämään	182,4	316,6	35,0 %	32,7 %	10,4 %
4.3 (4.h) Yhdenvertaiseen osallisuuteen	156,4	271,4	30,0 %	28,1 %	8,9 %
Yhteensä	521,2	904,7	100,0 %	93,5 %	29,7 %

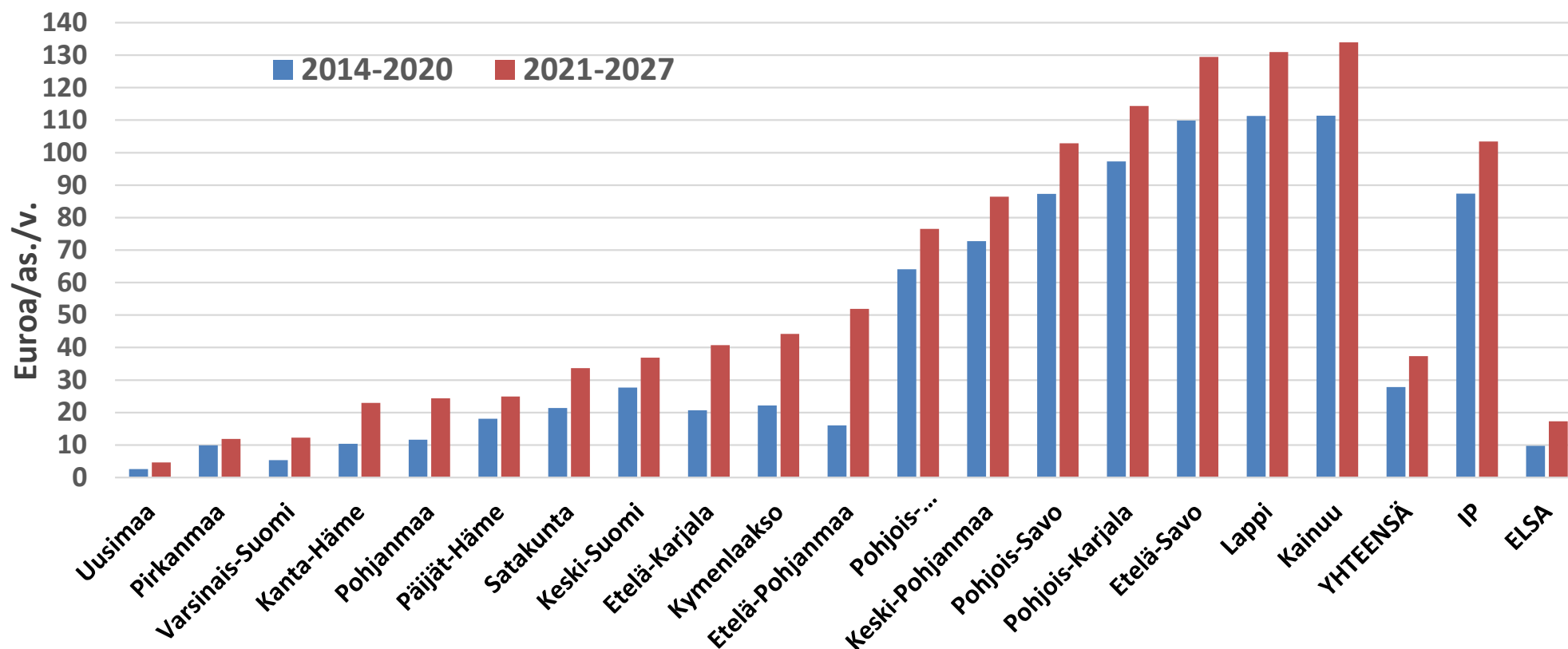
TL5 Sosiaalisten innovaatioiden Suomi	ESR+	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/ESR+	Osuus/Ohj.
5.1 (5.h) Turvaverkkoja nuorten tulevaisuuteen	29,0	30,5	100,0 %	3,2 %	1,0 %

TL6 Aineellista puutetta torjuva Suomi	ESR+	Julk. yht.	Osuus/TL	Osuus/ESR+	Osuus/Ohj.
6.1 (6.m) Eväitä elämään	29,1	32,3	100,0 %	3,3 %	1,1 %

TL7 Oikeudenmukaisen siirtymän Suomi	JTF: 447,8	Julk. yht.: 639,7	Osuus/Ohj.: 21,0 %
--------------------------------------	------------	-------------------	--------------------

Rahanjako 2021-2027 vs. 2014-2020, EU-osuudet (v. 2018 hinnoissa)

EU-saanto euroa/asukas/vuosi





EU:n tuleva aluepolitiikka 1/2

- Valmistelua ja pohjatyötä tehty vuoden 2027 jälkeisen aluepolitiikan osalta (korkean tason työryhmä, 9. koheesioraportti, koheesiofoorumi 11.-12.4.)
- Aluepolitiikkaa pidetään jatkossakin tärkeänä EU:n politiikkana. Se tukee vahvasti mm. EU:n sisämarkkinoiden toimintaa. Poliitiikan perustavoitteet ovat yhä ajantasaisia EU:ssa.
- Tulevaisuuden haasteina pidetään jäsenmaiden sisäisiä eroja metropolialueiden ja muiden alueiden välillä sekä ns. kehitysloukussa (development trap) olevia alueita sekä yleisesti demografista kehitystä ja huoltosuhteen heikkenemistä monilla alueilla. Myös muuttunut tilanne EU:n ulkorajoilla on noteerattu monissa eri yhteyksissä.
- Budjetti on keskeinen asia. Päätökset politiikan rahoituksesta tulevat olemaan erittäin vaikeita



EU:n tuleva aluepolitiikka - Mitä tarvitsemme?

- EU:n itäiset raja-alueet tarvitsevat erityistoimia EU:n alue- ja rakennepolitiikassa. Näiden alueiden pitäminen elinvoimaisena ja asuttuina on turvallisuuskysymys koko EU:lle. Tarvitsemme erityisen EU:n itäisen ulkorajan elpymis- ja kehittämisrahaston, jolla vahvistetaan Venäjän raja-alueiden EU:n puoleisten maakuntien taloutta ja lievennetään niille muuttuneesta geopoliittisesta tilanteesta koituneita haitallisia vaikutuksia.
- Haluamme säilyttää vahvan, ohjelmaperusteisen EU:n aluepolitiikan, jolla kyetään kehittämään koko Suomea. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitus on jatkossakin tärkeä asia.
- Rahoitusta kytkettävä jäsenvaltioiden kilpailukykyä, talouskasvua ja elinkeinorakennetta uudistaviin toimiin. Aluepolitiikka on säilytettävä EU-osarahoitteisena politiikkana



Maaseutupolitiikka

- Maaseutupolitiikka on myös aluepolitiikkaa. Maaseutuun kuuluvat alueet, jotka eivät ole tiiviisti asuttuja taajama- tai kaupunkialueita.
- Maaseutupolitiikalla edistetään maaseudun elinvoimaa ja maaseudulla asuvien ja siellä toimivien ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia. Maaseutupolitiikkaan sisältyvät kaikki ne sektoripolitiikat jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin elää, asua ja toimia maaseutualueilla sekä maaseutualueiden ympäristöön.
- Laaja maaseutupolitiikka on toimintatapa, jolla maaseutualueet ja niiden asukkaat ja toimijat otetaan huomioon ja tehdään näkyväksi yhteiskunnallisessa toiminnassa eri hallinnonaloilla - poikkihallinnollisesti (yhteistyö, kumppanuus). Laaja maaseutupolitiikka käsittää eri hallinnonalojen kaikki ohjelmat ja toimenpiteet, jotka vaikuttavat maaseutuun sen väestöryhmiin, elinkeinoihin ja ympäristöön ml. valtion talousarvion.
- Suppealla maaseutupolitiikalla tarkoitetaan niitä yhteiskunnallisia välineitä, joilla maaseutua käytännössä kehitetään - esimerkiksi EU-osarahoitteisella Leader-toiminnalla sekä valtiontuen avulla toteutettavalla kylätoiminnalla. Suppea maaseutu käsittää myös esimerkiksi kunta- ja maakuntastrategiat.
(<https://mmm.fi/maaseutupolitiikka>).
- Suomen CAP-suunnitelma sisältää toimia, joilla edistetään mm. yritystoimintaa, yhteistyötä ja innovaatioita maaseudulla.

Maaseutupolitiikan työtä ja toimintaa ohjaa ja linjaa valtioneuvoston asettama maaseutupolitiikan neuvosto MANE. (<https://www.maaseutupolitiikka.fi/>)

Mitä tarkoitamme, kun puhumme maaseudusta?

Maaseudulle/maaseutualueille ei ole olemassa yhtä ainoaa määritelmää.

- **Suomalaisia maaseutuluokitteluja:** tilastollinen kuntaryhmitys, kuntapohjainen maaseudun 3-jako, kaupunki-maaseutu –luokitus, paikkatietopohjainen aluetypologia
- **Kansainvälisiä maaseutuluokitteluja:** OECD, EU, Nordregio

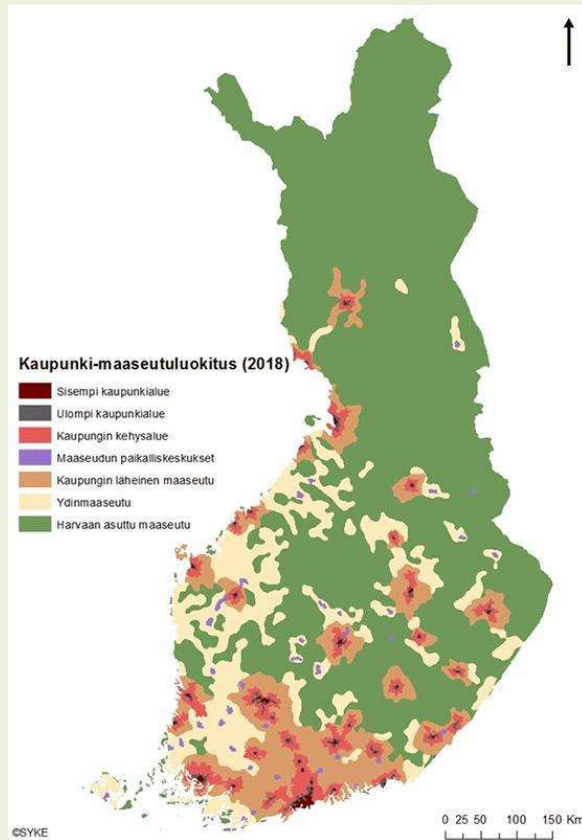
OECD:n ja Eurostatin luokittelujen pohjalta Suomi on EU-maiden keskiarvoa huomattavasti maaseutumaisempi. Maaseutualueiden määrittely vaikuttaa EU-politiikassa siihen, millä alueella politiikkaohjelmia ja -toimia toteutetaan.

Muihin EU-maihin verrattuna Suomessa maaseutu on määritelty suppeammaksi, kuin mitä EU:n käyttämä maaseutumääritelmä mahdollistaisi. **Maaseututyypit mahdollistavat politiikkatoimien kohdentamisen eri alueilla eri tavoin.** Ilman tarkkaa ja huolellisesti laadittua maaseutuluokittelua kehittämistoimet ja rahoitus kohdistuisi samanlaisena kaikille maaseutualueille, mikä heikentäisi toimien osuvuutta.

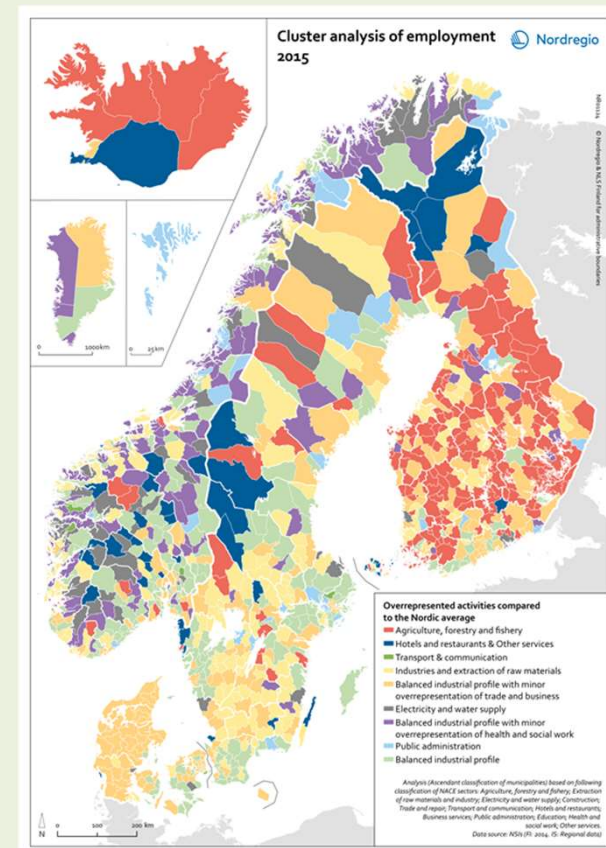
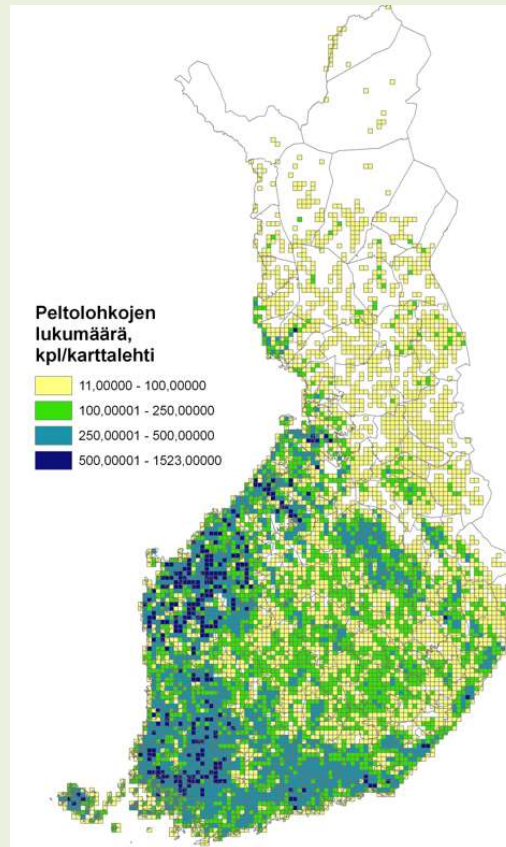
CAP:n yritysrahoitusta rahoitusta kohdennetaan erityisesti ydin- ja harvaanasutulle maaseudulle.

Varsinainen maaseuturahoituksen tukikelpoinen maaseutualue on määritelty kullakin ELY-keskusalueella (ml. Leader-ryhmät) käyttäen apuna edellä mainittuja määritelmiä.

Mitä tarkoitamme, kun puhumme maaseudusta?



<https://www.ymparisto.fi/fi/rakennettu-ymparisto/kaupunkiseudut-ja-kaupungistuminen/kaupunki-maaseutuluokitus>



<https://nordregio.org/maps/cluster-analysis-of-employment-2015/>



EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisio

- EU:n komissio julkaisi vuonna 2021 vuoteen 2040 ulottuvan EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisio (https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en). Kolmen komissaarin yhteisellä aloitteella korostetaan maaseutualueiden merkitystä EU:ssa. Keskeisenä tavoitteena on vahvempien, verkottuneiden, selviytymiskykyisten ja vauraiden maaseutuyhteisöjen luominen vuoteen 2040 mennessä. Maaseutuvisiossa määritettiin näihin liittyviä yhteisiä tavoitteita sekä yksilöityjä toiminta-alueita. Tiedonannossa kannustetaan maaseutuvaikutusten arvioinnin sisällyttämistä säädösvalmisteluprosessiin.
- Komissio on sitoutunut aloitteeseen sisältyvään maaseutusopimukseen (rural pact), jolla kannustetaan viranomaisia ja sidosryhmiä toimimaan vision tavoitteiden mukaisesti.
- Maaseutuvisioon sisältyi myös toimintasuunnitelma, joka käsittää yhteensä 30 toimenpidettä EU-politiikan eri aloilla. Euroopan parlamentti hyväksyi maaseutuvisio tavoitteita vahvasti tukevan mietintönsä vuonna 2022 ja neuvosto hyväksyi päätelmänsä asiasta viime vuoden lopulla.
- Komissio antoi äskettäin kertomuksen maaseutuvisio tähänastisista saavutuksista ja jatkosuunnitelmista https://rural-vision.europa.eu/rural-vision/long-term-vision-eus-rural-areas-key-achievements-and-ways-forward_en?prefLang=fi